

„... A NYITOTTSÁG ÉS AZ ELTÖKÉLTSG VÉGÜL BEÉRIK...” BESZÉLGETÉS JENEI JÁNOSSEL

Te a Metanoia ősi, alapító tagjai közé tartozol. Mikor és hogyan találkoztál Peroval?

Peroval 1986-ban találkoztam először a szegedi bölcsészkar folyosóján, éppen egy kiállítás képeit tette fel a falakra. A kilencvenes évek elején én voltam egy darabig a JATE Stúdiószínház vezetője. Pero akkoriban Budapesten élt egy ideje (a BBS-ben készített egy kisfilmet). Megkérdeztem tőle, hogy volna-e kedve csinálni velünk egy előadást. Igent mondott, s ettől kezdve együtt dolgoztunk.

Miért fordultatok éppen egy nem közsínházhoz?

Nem gondolom, hogy közsínház és nem közsínház között a különbség lényegi, ezek formai dolgok, amik persze egyáltalán nem elhanyagolhatóak. Az esély mindenütt adott. A hagyományos színházi körülmények természetesen kevesebb lehetőséget rejtnek, van egy keret, amivel nehéz megküzdeni, de egyáltalán nem lehetetlen. Nálunk a jelenlevők között az együttműködés szabadabb.

Hogyan viszonyultál a saját szerepeidhez?

A mi munkánkban a szereplők karaktere, ahogy én látom, nem mindig hangsúlyos, ahogyan az elhangzó szövegek jelentése sem mindig lényeges. Ott van, mert nem lehet megkerülni, de a fény nem erre esik. Az egykor kötelező sorkatonai szolgálat végén egy napot immár civilben tébláboltunk a laktanyában. Alig volt olyan, akire ráismertem. A kiélezett helyzetekben valamit, lényegeset megismertél a másiktól, de a civil ruhák már nem erről szóltak. A szereplők is valahogy így vannak ezekben az előadásokban, lényük általában áttételek nélkül mutatkozik meg, nem igényel fordítást. A hagyományos színpadi ábrázolásra a legtöbbünk talán amúgy sem volt alkalmas, de ilyen instrukciók nem is hangzottak el, illetve nem ez volt a jellemző. Az előadások nem ezen a szinten dőltek el.

Mindegyik előadás megmért, amikor készült, s aztán később, folyamatosan, még így „utólag” is. Többször megtörtént, hogy valamelyikkel olyan pillanatban találkoztam, amikor az különösen égető volt, s ettől az egész még megrendítőbb lett. Elsőként az *Öregek otthona* jut eszembe. Azt, hogy ez a munkánk mindössze kilenc előadást élt meg, nehéz volt feldolgozni. Nagyon sokat köszönhetek neki, ma is hiányzik.

Hogyan készült el egy-egy előadás? Hogyan épül fel egy próba?

Tisztán technikai tréningek nem voltak. Próbák és előadások előtt persze volt bemelegítés, de az is többnyire saját felelősségre, bizalmi alapon. Nyilván abból indultunk ki, hogy mindenki a legtöbbet akarja kihozni magából, s tudja azt is, hogy ehhez mire van szüksége. A szerepekre történő felkészülés szakaszában mozogtunk közösen és külön is, de ez kizárólag a ráhangolódást szolgálta, nem akart semmilyen technikai dologra megtanítani. Szellemi tréningek sem voltak, hacsak a felolvasásokat nem számítjuk ide és persze nagyon sokat beszélgettünk.

Amikor egy előadásba kezdtünk minden teljesen nyitott és szabad volt, semmi nem volt kitalálva, lezárva. Persze tudta, hogy mit akar csinálni, de az előadás teste általában hosszú, kitartó keresés eredményeként született meg. Az előadások kisebb-nagyobb darabokból lassan, néha keservesen álltak össze, végül az egész valahogy mégis úgy mutatkozott meg, mintha hirtelen villany gyúlna, s lehetett tudni, hogy minden rendben van.

Miként éltétek meg azt, hogy az előadások minden egyes bemutatása alkalmával újra meg kellett idézni a megfelelő jelenléteket, erőket? Mi módon küzdöttetek a rutin ellen?

Az előadások között hetek, esetleg hónapok teltek el, így mindig volt arra lehetőség, hogy az előző lecsengjen, és várakozás szülessen az új iránt. Minden ezzel összefüggő feladatot magunk végeztünk, mindenhez volt közünk. A tér beépítésének napjai, kiváltképpen, ha nem a megszokott környezetben történt, a ráhangolódást is szolgálták. Az előadásokat igyekeztünk minden szempontból a lehető legjobban előkészíteni. Ez a feszült időszak gyakran hozott konfliktusokat is, soha semmi nem ment simán, de egyetlen alkalomra sem emlékszem, amikor ez a fajta feszültség az előadás előtti csendben ne oldódott volna fel. Az előadás előtti csöndet nagyon szeretem. Mindjárt kezdünk, pedig az előadás már rég folyik.

Mikor éreztétek egy-egy előadás után, hogy sikerült megérinteni az est „szemtanúit”? Volt-e olyan eset, hogy Ti belül jónak éreztétek az egészet, ám kívülről – akár a rendező, akár a jelenlévők részéről – eltérőek voltak a vélemények?

A résztvevők általában nem egyformán értékelik az előadásokat, ez természetes. Nagyon sok minden adódik össze, az így vagy úgy egyértelmű előadás ritka. A „jó előadást” belülről néha kifejezetten rossznak is érezheted és fordítva, a külső kontroll nagyon fontos. Az előadások is úton vannak, épülnek, s van, ami elveszik, s van ami menet közben kerül elő, s bár mindig az adott pillanat az, ami számít, sokszor csak utólag dől el, hogy melyik volt igazán fontos, melyik mire tanított.

Hogyan érintett az, hogy a régebbi előadásokat különböző okok miatt többé nem adhatjátok elő? Van-e köztük olyan, amelyiket szívesen játszanátok újra?

Egyik előadást sem azért hagytuk abba, mert már nem volt több benne, vagy már nem mozdított meg embereket. Persze, legalábbis látszólag, könnyebben vált meg tőlük, mint én. Régebben többször is, és minden alkalommal hiába javasoltam, hogy egyiket vagy másikat újítsuk fel. Mindegyik előadás az akkori tudást összegezi, visszalépésnek érezte volna, ha bármelyikhez ilyen formában nyúlunk vissza. Az előadások nálam persze sokkal többet tudnak, talán ez a tágasság az, amiért a leginkább szeretem őket. Gyakran megesik, hogy csak utóbb, esetleg évek múlva fedezek fel bennük valamit. Ez a rácsodálkozás azt is jelzi, hogy a nyitottság és az eltökéltség végül beérik, valami szép csöndben a helyére kerül.

ÁTKOZOTT TÖRTÉNET

Jenei János

Fotó: Révész Róbert